

Dr. Dimitrij Rupel

prvi slovenski zunanji minister

»V času vlade, ki odhaja, se je ugled Slovenije zmanjšal«

Metod Berlec | Polona Avanzo

Odomači in mednarodni politiki smo se pogovarjali s sociologom, politikom, pisateljem in prvim slovenskim zunanjim ministrom prof. dr. Dimitrijem Ruplom. V začetku aprila je dopolnil okroglo obletnico – osemdeset let. Z njim smo se pogovarjali po petkovem pomembnem glasovanju v Državnem zboru Republike Slovenije.

DEMOKRACIJA: Gospod Rupel, najprej iskrene čestitke za vašo okroglo obletnico, ki ste jo slavnostno zaznamovali v začetku aprila v prostorih Slovenske matice v Ljubljani. Kakšni so ob tem vaši občutki? Ob tej že kar častitljivi starosti – ali pač ne, glede na to, da se življenjska doba daljša ...

Dr. Dimitrij Rupel: Koledarski podatki so sicer pomembni, vendar za življenje in delovanje niso tako zelo odločilni. Prihajam iz iste generacije kot Trump, Clinton, Bush ... Podobne starosti sta bila – ko sta bila aktivna politika – tudi Adenauer in De Gaulle, da ne govorim o Napolitanu ali Mattarelli. Ob svoji osemdesetletnici sem bil počaščen s strani prijateljev in tistih, ki jih imenujem Velika generacija (Bavčar, Jambrekar, Janša, Omerza, Peterle ...). V Slovenski matici so mi takrat priredili »akademijo« in izdali knjigo. Incident z zavrnitvijo priznanja na ministrstvu gospe Fajon je manj pomemben. Navsezadnje sem doživel lustracijo s strani Danila Türka, ko je šlo za veleposlaništvo na Dunaju (2008), in lustracijo s strani ministra Karla Erjavca oz. Alenke Bratušek (2013), ko je šlo za mesto generalnega konzula v Trstu. Sicer pravijo, da za vsako rit raste palica. (Türk ni postal generalni sekretar OZN, Bratuškova ni postala komisarka EU.)

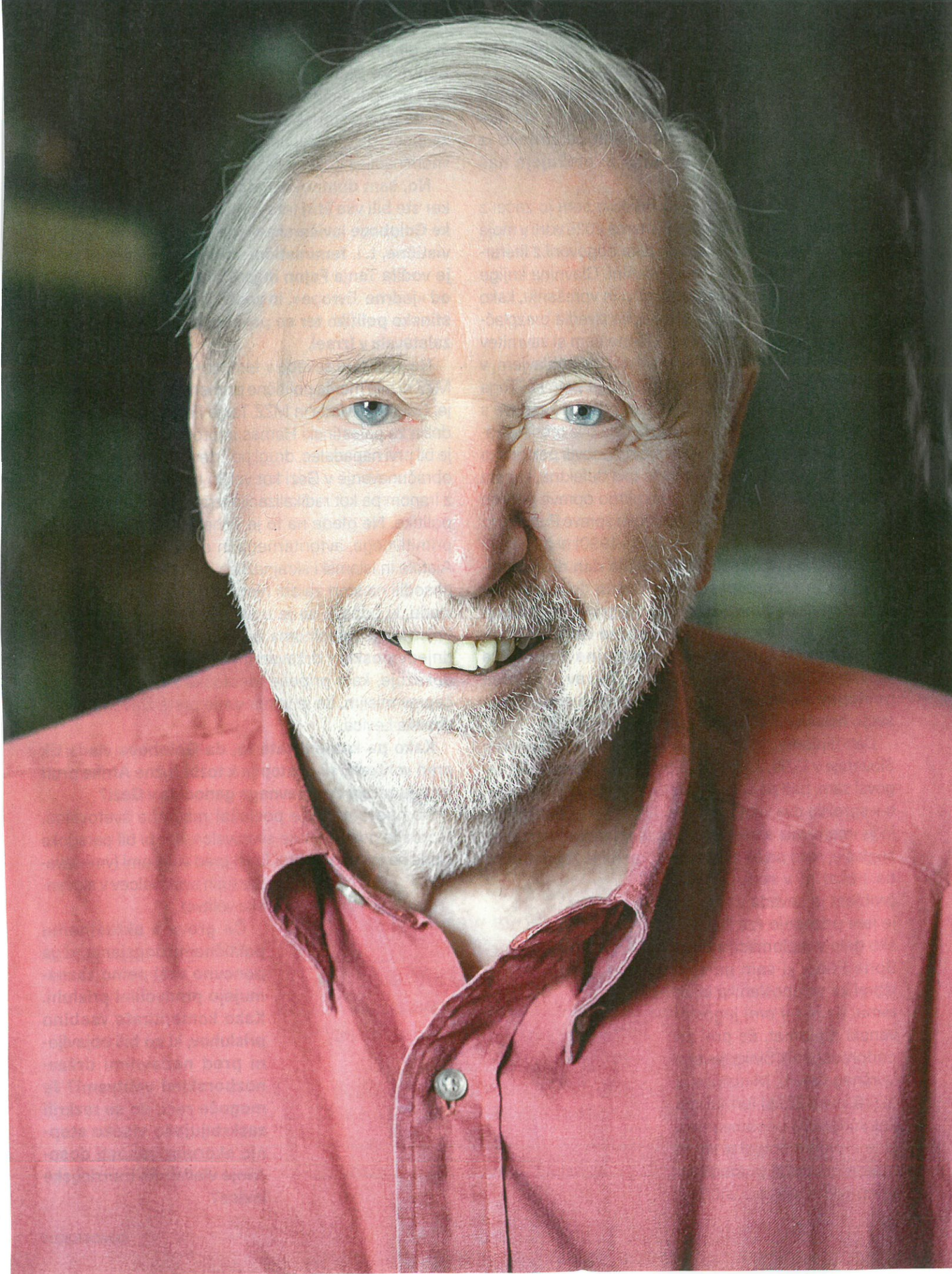
V Slovenski matici ste predstavili svojo novo knjigo *Dobri nameni*, ki vsebuje »štiri knjige«: *Porušeno Gradišče*, *Osamosvojitev*, *Zunanja politika 2022–2025* in *Vlom*. Se pravi, da ste naredili nekakšen časovni lok?

Naj vam izdam podrobnost v zvezi z naslovom. Prvotno sem ga namenil naslednji knjigi, ki jo pišem ob tem, ko govoriva. Tu gre za zanimiv zgodovinski zaplet. Prepričan sem, da je imel Marko Natlačen 6. aprila 1941 dober namen, vendar se je izjalovil. V bistvu je hotel na območju banovine ustanoviti podobno državno tvorbo, kot je bila NDH, vendar je bila banovina/Slovenija takrat nesrečno razdeljena med Nemce in Italijane. Slovenci so bili v dvoumnem položaju, saj niso sodelovali pri državnem udaru 27. marca. Snov in Krek sta postala člana londonske kraljeve vlade, ki je storila dve pomembni stvari:

1. Prvega januarja 1942 se je podpisala pod zavezniški dokument *The Declaration by United Nations*, ki je temeljil na Atlantski listini (torej sporazumu Angležev in Američanov).

2. Srbskim upornikom, ki jih je vodil Mihailović in ki je dosegel več vojaških uspehov proti Nemcem, kot mu jih pripisujejo zgodovinarji, je naročila, naj ne izzivajo po nepotrebnem in naj skrbijo, da ohranijo čim več človeških življenj. (Kot veste, so bili Nemci neusmiljeni; pomislite na Kragujevac 1941.)

Sami dobri nameni, ki so navsezadnje vodili v pekel. Vendar so Natlačena (brez sodbe, ampak po »revolucionarnem pravu«) ustrelili vosovci že oktobra 1942, medtem ko so Draži Mihailoviću sodili po vojni, pozneje (2015) je bil rehabilitiran. Pri nas je vrhovno sodišče leta 2020 razveljavilo obsodbo Rupnika, vendar je letos ustavno sodiš-

- če sklep vrhovnega sodišča povozilo, češ da je bil vojaško-revolucionarni proces korekten.

Knjigi *Dobri nameni* ste dodali še razmišljanje »Lustracija in sprava«. Nekako očitno je, da nas nekatere nedokončane, nerazčiščene zadeve iz preteklosti še vedno bremenijo in otežujejo naš pogled v prihodnost.

Nazaj k moji letošnji knjigi. Prvotno sem jo začel z vprašanjem, zakaj so vlomilci 9. marca 2025 vdrli v moje stanovanje, na to vprašanje pa sem odgovoril z literarnim skečem v neki podpeški gostilni. Glavnina knjige je seveda posvečena osamosvojitvi in vprašanju, kako je mogoče, da jo je Velika generacija izvedla brezplačno, čeprav seveda ne zastonj. Očitno sem si zavrnitev priznanja s strani Tanje Fajon prislužil s poglavjem, v katerem sem kritičen do njene zunanje politike. Tega gradiva je veliko. Navsezadnje sem prišel do zadeve s spravo in lustracijo. Pučnik in Bučar sta bila proti lustraciji, ker sta mislila, da bi na ta način ponovili peklenko politiko komunistov. Sprava pa je bila defektna, ker sta nastopala samo Šuštar (ki je korektno opravil pogreb domobrancev) in Kučan, ki ni dal roke sprave Pučniku in Demosu, ker ju preprosto tam (julija 1990) ni bilo.

Pred dnevi je Slovenija obeležila dan diplomacije, ki ga je zaznamovalo nenavadno dogajanje na ministrstvu za zunanje zadeve. Nagrada za življenjsko delo, ki bi morala biti podeljena vam kot prve mu zunanjemu ministru samostojne Republike Slovenije, letos ni bila podeljena, čeprav je celoten postopek stekel do konca in ste oddali soglasje za svojo nominacijo. Kako to komentirate?

Dan diplomacije je 22. maj, ki je povezan z vstopom Slovenije v OZN. Za letošnje priznanje se nisem pote goval sam, pač pa sta kandidatu – brez moje vednos ti – sprožila dva veleposlanika. Na zahtevo komisije, ki jo je imenovala sama Fajonova, sem moral dati pisno soglasje, nato pa še življenjepis, kar mi je zbudilo sum, da nekaj ni v redu. Glavni problem je seveda v tem, da je lani priznanje »za življenjsko delo v diplomaciji« dobil Boris Frlec, ki sem ga sam izbral za veleposlanika kljub temu, da je bil prej jugoslovanski diplomat, še prej pa podpredsednik Šinigojevega izvršnega sveta. Ministrica je to (16. maja 2025) formulirala kot »nagrado posamezniku, ki je s svojim dolgoletnim in izjemnim delom pomembno prispeval k razvoju sloven-

ske diplomacije ter krepitvi mednarodnega ugleda Republike Slovenije«. Prosil sem za pojasnilo, ki sem ga od Fajonove dobil 20. maja 2026. Povedala je, da je »postopek nominacij in ocenjevanja ... zaupen«, da ga torej ne more komentirati, sicer pa »nominacije nimajo roka veljavnosti«.

No, sam domnevam, da nagrade niste dobili, ker ste bili vsa štiri leta kritični do zunanje politike Golobove levičarske vlade, predvsem do aktivistične, t. i. feministične zunanje politike, ki jo je vodila Tanja Fajon in je Slovenijo oddaljevala od »jedrne Evrope«. In vodila je izrazito propelastinsko politiko ter se povsem po nepotrebem zaletavala v Izrael.

No, bistvo je seveda v tem, da v mojem času na MZZ ni bilo merila politične primernosti oz. lustracije. Golobova vlada in MZZ Tanje Fajon sta se opredelila za palestinski Hamas in proti Izraelu, čeprav je bil prvi napadalec, drugi pa žrtev. Pri čemer vidim obračunavanje v Gazi kot veliko tragedijo, spopad z Iranom pa kot radikalizacijo izraelske in ameriške politike. Ne glede na to je Teheran seveda zgled primitivnega, avtoritarnega in okrutnega režima. Ajatole in islamski skrajneži so Salmana Rushdieja obsodili na smrt zaradi njegovega pisanja. V času vlade, ki odhaja, se je ugled Slovenije zmanjšal. Fajonova je popolnoma zanemarila odnose s srednjeevropskimi državami, z ZDA in Natom, kar dokazuje, kam pripelje ideološka zaslepljenost, čeprav mislim, da je imela svoje prste zraven tudi stranka Levica.

Kako pa komentirate to, da Golobova vlada tik pred volitvami ni pristopila k tožbi Južne Afrike proti Izraelu zaradi domnevnega genocida v Gazi?

Domnevam, da je poslušal razumne svetovalce. Morda je poslušal tuje svetovalce, kar bi bil paradoks glede na to, kar je očital Janši pred volitvami (vmešavanje tujih svetovalcev v slovenske volitve).

Če greva k aktualnemu političnemu dogajanju, ki ga ponovno vsaj delno zaznamujejo predvolilni prisluhi. Kako komentirate vsebino prisluhov, ki so bili objavljeni pred nedavnimi državnoborskimi volitvami? Je mogoče reči, do so razkrili zaskrbljujoče visoko stopnjo skorumpiranosti dose danje vladajoče tranzicijske levice?

Golobova vlada in MZZ Tanje Fajon sta se opredelila za palestinski Hamas in proti Izraelu, čeprav je bil prvi napadalec, drugi pa žrtev. Pri čemer vidim obračunavanje v Gazi kot veliko tragedijo, spopad z Iranom pa kot radikalizacijo izraelske in ameriške politike.

Vsi politiki in vse stranke iščejo svetovalce v tujini ali kjer koli že. Tudi ko bi SDS nagovarjala Black Cube, bi bile navsezadnje pomembne izjave Klemenčičeve in Švarc Pipanove.

niki in samooklicani predstavniki civilne družbe ter odhajajoče koalicije pravijo, da so bile volitve zaradi vpletanja izraelske paraobveščevalne agencije Black Cube protiustavne. Po njihovo bi jih bilo treba kar razveljaviti ...

Spomnite se grožnje, da bodo »storili vse, da le ne bi prišel na čelo vlade Janez Janša«. Tako resni politiki ne govorijo. Ob Janezu Janši je še cela vrsta državljanov, ki jim je dosedanja oblast pač pomenila pot v pekel, morda celo brez dobrih namenov.

No, nedvomno pa vse te politično-medijske histerije in delovanja t. i. globoke države v preteklih dneh ne bi bilo, če bi dosedanemu predsedniku vlade Robertu Golobu uspelo sestaviti koalicijo?

Golob je imel velike oči in še več pomoči od strani, predvsem finančne. Prav lahko bi se zgodilo drugače, kot se je.

V Katedrali svobode ste sicer že v začetku aprila javno zapisali, da po volitvah obstaja več možnosti za rešitev nastale situacije. Ta tekst je bil objavljen v reviji Demokracija pod naslovom »Nullum crimen sine lege«, po slovensko »Ni zločina brez zakona«. Skratka, v tem javnem pismu ste zapisali: »Prednost ima zlasti razvojna in programsko desnosredinska koalicija med Janševo SDS, Vrtovčevim trojčkom (NSi, SLS in Fokus), Logarjevimi Demokrati in Stevanovićevo Resni.co.« V veliki meri se vam je ta prednostna želja uresničila ...

V Katedrali svobode smo svobodno razmišljali. Na vsak način smo videli rešitev v spremembi.

V četrtek je bila torej podpisana koalicijska pogodba med strankami SDS, NSi, Demokrati, SLS in Fokus. Koalicija med svojimi prioritetami navaja razvoj in blaginjo Slovenije, boj proti korupciji, decentralizacijo in debirokratizacijo. Kako jo ocenjujete?

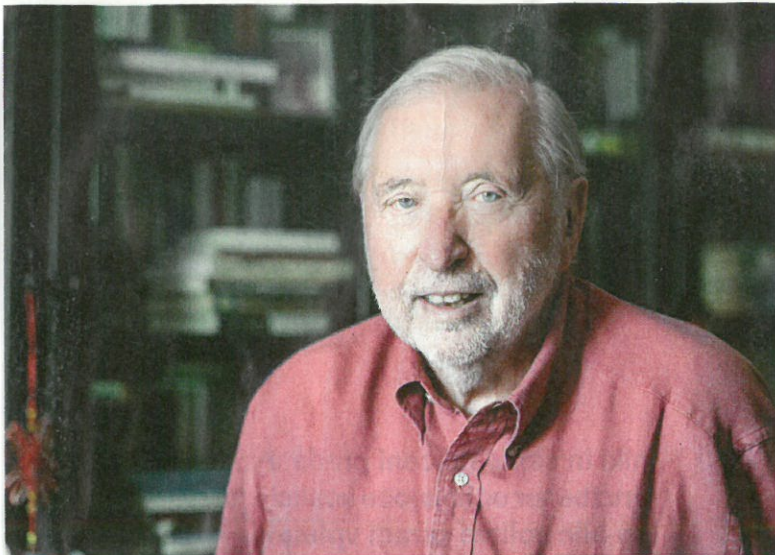
Berem povzetek o zunanji politiki: nič spornega, morda manjka odgovor na vprašanje, kaj lahko majhna

Če se ne motim, je bila stvar – s strani Goloba in Črnčeca (?) – mišljena kot obupan poskus preusmerjanja pozornosti, pri čemer je težava v tem, da kompromitirajoče gradivo vsebuje zelo realne pomisleke glede Goloba in njegove garniture. Vsi politiki in vse stranke iščejo svetovalce v tujini ali kjer koli že. Tudi ko bi SDS nagovarjala Black Cube, bi bile navsezadnje pomembne izjave Klemenčičeve in Švarc Pipanove. Da pa se je vse to pojavilo v zvezi z ambicijami Goloba in z zlorabo naših obveščevalcev, je seveda dron v lastno koleno.

Ob tem je verjetno pomenljivo, da večinski mediji skupaj s predstavniki tranzicijske levice in z njo povezanimi komentatorji pozornost javnosti preusmerjajo od problematične vsebine k domnevnim avtorjem prisluhov!

Ob tem, da smo imeli opraviti s slabo vlado, ki je obljubljala raj na zemlji, je dodatna ironija v tem, da nas je vse skupaj imela za norca.

V četrtek sta bili celo vloženi dve pritožbi na ustavno sodišče zaradi domnevne kršitve pravice do svobodnih in demokratičnih volitev. Zaradi domnevnega tujega vmešavanja v naše volitve. T. i. nevlad-

Mirno lahko rečemo, da smo doživljali poskuse restavracije starega režima. Upam, da bo nova vlada našla čas za vabila poznavalcem in za široko posvetovanje o prihodnosti. Zdaj je zgodovinska priložnost za pospeševanje prave slovenske kulture ...

► država, ki se je znašla v situaciji z nekoliko razmajano in neuravnovešeno diplomacijo, sploh doseže. Zame je bistveno povezovanje držav s podobnimi programi in, če je mogoče, s podobno zemljepisno lego in velikostjo. Govorim o skupnosti srednjeevropskih držav, ki bi lahko v EU predstavljala poseben »steber«. Sicer ni jasno, kdo bo slovensko ministrstvo sploh vodil? Seveda je treba na novo definirati odnos do Rusije in do Izraela.

V petek je v državnem zboru potekalo glasovanje o novem mandatarju. Bilo je zelo napeto, a izid je bil zelo spodbuden za novega predsednika vlade Janeza Janšo in celotno novo koalicijo. Kako ocenjujete izid glasovanja?

Kot napoved novega obdobja, morda prelomnega. V vsakem primeru se bodo nehali nespodobni očitki glede dosežkov Demosa in osamosvojitve. Upam, da bodo naši »revolucionarji« razumeli sporočilo.

Če bo šlo vse po sreči, če levičarsko ustavno sodišče ne bo razveljavilo volitev in s tem izvedlo državne udara po naročilu globoke države, bo Slovenija v začetku junija dobila novo vlado. Nedvomno ne bo imela lahkega dela?

Biografija

Dimitrij Rupel se je rodil 7. aprila 1946 v Ljubljani. Leta 1970 je diplomiral iz primerjalne književnosti in sociologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani ter leta 1976 doktoriral iz sociologije na Univerzi Brandeis v Walthamu v Massachusettsu, v Združenih državah Amerike. Leta 1970 se je zaposlil na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani, kjer je leta 1986 postal izredni, leta 1992 pa redni profesor. Sodeloval je v uredništvih več revij; v letih 1968–1969 je bil odgovorni urednik Tribune, v letih 1970–1971 Problemov in v letih 1984–1987 Nove revije. Leta 1989 je bil med ustanovitelji Slovenske demokratične zveze. Bil je tudi njen prvi predsednik. Od maja 1990 do januarja 1993 je bil prvi zunanji minister Republike Slovenije. Leta 1992 je bil na listi Demokratov Slovenije izvoljen v prvi državni zbor Republike Slovenije. Decembra 1994 je bil izvoljen za ljubljanskega župana, od leta 1997 do leta 2000 je bil veleposlanik v ZDA, nato zunanji minister v Drnovškovi, Ropovi in nato še v prvi Janševi vladi. V letih 2011 in 2014 je kandidiral za poslanca na listi SDS. Aktivno deluje v Združenju za vrednote slovenske osamosvojitve in v skupini Katedrala svobode. Je zaslužni profesor Nove univerze, kjer predava o slovenski kulturi na Fakulteti za slovenske in mednarodne študije; na Ekonomsko-poslovni fakulteti predava o mednarodnih odnosih in o zunanji politiki na Fakulteti za državne in evropske študije. Je avtor številnih literarnih in strokovnih knjig ter znanstvenih in publicističnih člankov.

Berem spomine bivše nemške kanclerke Angele Merkel (Svoboda). Prvi del je o Vzhodni Nemčiji in o Stasiju. Kot bi bral zapisnike iz naše konfrontacije s komunisti in Udbo v sedemdesetih in osemdesetih letih. Seveda smo pri nas bili nežni, strpni, potrpežljivi in ... pogosto naivni. Žal mi nismo imeli »Zahodne Slovenije«, od koder bi lahko uvozili nepristranske sodnike in kakovostne časopise. Leta 2008 se je začel pravi naval bivših oblastnikov. Mirno lahko rečemo, da smo doživljali poskuse restavracije starega režima. Upam, da bo nova vlada našla čas za vabila poznavalcem in za široko posvetovanje o prihodnosti. Zdaj je zgodovinska priložnost za pospeševanje prave slovenske kulture (vključno z muzejem osamosvojitve), za spodbujanje zasebnih univerz, sploh novega sistema izobraževanja, zdravstva, medijev; za modernizacijo gospodarstva, za racionalizacijo davčnega sistema. Slovenija se mora vrniti v Evropo tudi z rehabilitacijo letalskega, železniskega in cestnega prometa. [D]